

A mozi hatása a fiatalok kriminalitására.

Írta: Schilling Endre.

Á kriminalitás ellen a praeventio jegyében folyó állami s társadalmi küzdelem ráirányította a közfigyelmet s újabban állandó aktualitást kölcsönzött annak a problémának, hogy van-e összefüggés különösen a fiatalok s gyermekek állandóan növekedő kriminalitása s a mozi között. Szemináriumunk is beillesztette programjába e kérdést, melynek úgy elméleti, helyesebben kriminológiai vonatkozásaira, valamint a kívánatos reformintézkedések gyakorlati megvalósíthatására kiterjedő megvilágítás alapján konkrét javaslatok is felmerültek az anomáliák gyökeres megszüntetése érdekében. E füzet — munkásságunk egyik mérőköve — ez eredményeket van hivatva Összefoglalóan megörökíteni, s az illetékes körök figyelmét felhíva a megoldás stádiumához közelebb hozni e ma még megoldatlan problémát.

Két évtizede, hogy a mozgófényképszínház, rövidebben s népszerűen a mozi, elindult Franciaországból világkörüli hódító útjára s bámulatos gyorsasággal győzelmeskedett is. A mozi — a nyolcadik nagyhatalom — a technikai kellékek csekélyége s előadásainak könnyedsége s változatosságánál fogva eljutott a legelrejtettebb falvakba is s ma már a XX. század kultúrájának oly szerves része s jellemző-tünete, hogy óriási gazdasági, társadalmi s kulturális jelentőségét csak hangsúlyozni lehet. Létjogosultságához szó sem fér, hisz — emlékezzünk csak vissza a panem et circensesre — minden kornak megvolt a maga eszköze a saját szórakozás iránti hajlamának kielégítésére.

Hangsúlyozva tehát a mozi jó oldalait egyrészt, szükségesnek mutatkozik másrészt megvizsgálni az érem másik oldalát is. Mint a kultúrának általában, úgy a mozinak is vannak hibái. A kultúra s a kriminalitás sokat vitatott összefüggésének kérdését is új szempontokkal gazdagíthatja e téma tüzetes tárgyalása. A

kultúra ugyanis szaporítja a bűnözés alkalmait, amennyiben a kultúrjavak az életjobbításnak, az egyszersmind a kriminalitásnak is eszközei s tárgyai, így pl. a város a kultúra terméke s a város nagyságával együtt járó bizonyos intézmények áruházak, színház, mozi, kirakatok, mulatóhelyek egyenesen új típusait teremtik meg a büntetéseknél/

Mert bizony nem ok nélkül hangzik fel hol innen, hol onnan, szülők, bírák, rendőrtisztviselők, paedagogusok ajkáról a panasz, hogy a mozi jelenlegi munkája épen nem felel meg a hozzáfűzött várakozásoknak, e kérdésnek már hatalmas külföldi irodalma van, szaklapok s napilapok számtalan cikkben foglalkoztak már evvel, de önálló munkákban is ledolgoztattak e negligenciáikat. Kiemelendő Dr. Hellwig Albertnek Schundfilms, továbbá Kind und Kino c. tanulmánya, melyek alaposan, sok adattal megvilágítva tárgyalják e problémát.

Bebizonyítandó állításunk az, hogy a mozi károsan hathat és hat is az ifjúság erkölcsi és szellemi fejlődésére. Evégből első sorban is a moziképeket azaz filmeket kell szemügyre vennünk, mert a mozi a látványosságok közé tartozva, a köztudomás szerint előttünk lepergő képek, cselekmények útján, a szemem keresztül hat s támaszt érzéki észleleteket. Ennek megvilágítása után mint másodrangú tünet figyelembe jön az a nagy vonzóerő is, amit a mozi általában a társadalom legszélsőbb rétegeire gyakorol s amely alapja, illetőleg egyik tényezője a bűnözés szaporodásának.

Mellőzve a különböző filmfajok felsorolását, megállapíthatjuk, hogy a moziképek vagy oktató vagy szórakoztató célzatúak. Az előbbieket kulturális fontosságát elismerve, az utóbbiak körében az úgynevezett drámákat, dzsungel, detektív, szociális s legújabbban a hangzatos filmlírákat vesszük fejtegetéseink alapjául, Ethikai illetőleg paedagógiai álláspontokról tekintve az utóbbiakat, egyszerűen a jó filmek kategóriájával szemben szennyfilmeknek kell ezeket neveznünk, a német Schmutzfilm mintájára, A Schundfilm kifejezés tágabb fogalmat takar, amennyiben tudományos értékű filmekre is vonatkozhatnak, melyek azonban izgalmas részleteik

¹ Angyal Pál: A kultúra kriminál-etiológiai jelentősége c. műve. Megjelent Balogh Jenő születése 50. évford. ünnepére kiadott Büntetőjogi dolgozatok c. munkában, 12—15 old.

miatt nem a publikum elé valók. Ilyen pl. az orvosi műtétet ábrázoló film.²

A mozi hatását már az utcán, járás-kelés közben is tapasztalhatjuk. Kinek ne tűntek volna fel a szenzációsnál szenzáció-sabb feliratú s épületes jeleneteket ábrázoló reklámok, melyek különösen a mellék utcák zug-mozijai előtt erőszakolják magukra a közfigyelmet. Megjegyzendő, hogy Németországban már centiméternyire szabályozták a reklámokat s a feliratokat. Ha azután engedünk a csábításnak s beülünk valamely kisebb, esetleg azonban látogatott, előkelő moziba, csakhamar osztályozhatjuk is, a mi szempontunkból, a színrekerülő filmeket.

A legenyhébb minősítés az ízléstelen jelző, ámbár vannak határozottan sexuális, vagy pedig bűnügyi, kriminális témájú s jellegű filmek is.

A filmek tartalmát részint az üzleti érdek, részint pedig a mozi technikai természete írja elő. A mozidarabban az élőszőnek semmi szerepe sincs s így ennek kárpótlásául gyorsan pergő s hamarosan változó, meglepő cselekményeket kénytelen nyújtani. Minél koncentráltabb, groteszkebb, minél jobban megközelíti leglehetősebb szélsőségeit az emberi életnek, minél izgatóbb motívumokon alapul az idegfeszítő cselekmény — annál biztosabb a siker, a telt kassza. A szenzációéhség, az idegizgalom iránti vágyódás örök emberi tulajdonság s a filmgyárosok nem spekuláltak rosszul, mikor efajta filmeket gyártva próbálták népszerűvé tenni a mozi intézményét.

Az úttörés nehézségein átesve most már a konkurrencia adott folytonos impulzust új- és új ötletek megvalósítására. A filmgyárosok nem kímélték a sexuális élet területét sem, nemi is oly régen, 10—15 éve még ugyancsak divatban voltak a csupán felnőttek részére tartott mozielőadások, melyekre azonban ifjak is bejuthattak s így az ezekre gyakorolt izgató hatás káros voltát fölösleges bővebben fejtegetni. A sexuális filmek azonban csakhamar lekerültek a műsorról, mielőtt még a mozinak mint intézménynek létjogosultságát komoly veszélybe sodorták volna. Hébe-hóba ma is előfordul ilyfajta film, amelyet azonban csakhamar betilt a rendőrség.

² Lásd: Dr. Körmendy-Ékes Lajos: A mozi c. tanulmánya

A káros hatást illetően azonban főképen a kriminális drámák dominálnak, egyrészt azért, mert a mozi pompás szemléltető módszerével a legprecízebb aprólékossággal képes egy-egy delictum lefolyását megörökíteni, másrészt meg a kriminalitás iránti érdeklődésünk korunk egyik jellemző tünete lévén — e filmek gyakorolják a legnagyobb vonzerőt.

E két jelenség közti szoros összefüggésből folyik, hogy e két tényező csak erősíti egymást s ha meggondoljuk, hogy a kriminális dráma hódító útját a ponyvairodalom, a Sherlock-Holmes, Nick-Carter füzetek készítették elő, no meg a napisajtó is, mely szintén hasábos cikkeken számolt be a híresebb bűntettesekről, ha tehát mindezt végiggondoljuk, úgy világosan levonhatjuk azt a következtetést, hogy végső sorban a publikum rossz ízlése az előfeltétele a bűnügyi drámák sikerének, csak-hogy ez meg addig nem fog megjavulni, míg az említett források folyton új s új anyaggal metélyezik meg a közönség ízlését.³

A bűnügyi drámák legtípikusabb képviselői a detektív-drámák, melyek bár a cselekmények és jelenetek egymásutánját illetőleg felülmúlják leleményesség dolgában a ponyvairodalom termékeit, de kultúrértékek szintén nincs. Példákkal, hangzatos címekkel illusztrálni — már csak a helyszűke miatt is — fölöslegesnek tartom, — hisz kinek nem állana rendelkezésére hatalmas adathalmaz, hacsak kissé is utánagondol az eddigi, nevezetesebb sláger-daraboknak.

Mielőtt e kifogás alá eső filmek által a fiatalkorúakra s a gyermekekre gyakorolt káros hatás lélektani elemzésébe belebozsátkoznánk, figyeljük meg ama, mondhatni külső, fejtegetésem elején másodrangúnak jelzett tüneteket, melyek egyrészt a mozinak szerfölötti vonzóerejével kapcsolatosak, másrészt amelyek nem is kizárólag a mozinál találhatók fel. Ilyen pl. a fülledt, rossz levegő, a sötétség, mely a közérkölcsiségre javító hatással semmi-esetre sincs s végül az a csodálatosan élénk vágyódás a mozi látogathatása iránt, — mely egyébként nem is csak a fiatalkorúaknál található fel, — s amelynek kielégítésére sokan a koldulást, sőt a tolvajlást sem tartják megvetendő eszköznek. Míg a leányok többnyire ékszert, ruhát akarnak venni, a fiúkat a cigaretta s a mozi iránti vágy ösztönzi a lopásra. A szennyiroda-

³ Körmendy-Ékes Lajos idézett műve.

lom és szennyfilmek rontó hatása úgy nálunk, mint a külföldön általános tapasztalat. Noha a bűnügyi s a morál-statisztika pontos adatokkal még nem szolgálhat, említésre méltó az 1908. évi budapesti államrendőrségi jelentés, mely főlemlíti, hogy a felügyelet nélküli budapesti suhancok a főváros utcáin rablőüldözéseket rendeznek, amelyeket a Nick-Carter-féle detektív-regények s a mozgófényképszínházak rablőüldözései s hasonló jelenetei hatása alatt élethűen úgy akarnak szemléltetni, hogy Flaubert-pisztolvokkal lövöldöznek egymásra s a járókelőkre.⁴

E külső tüneteknél fontosabbak azonban azok a belső, pszichológiai jellegű hatáson alapuló tünetek, melyeknek vizsgálata problémánkat a kriminológia területére viszik át. A büntetendő cselekményt ugyanis attól a pillanattól fogva tesszük a lélektan mikroszkópja alá megfigyelési tárggyul, amint az az egyén gondolatvilágában mintegy megszületett. A büntetendő cselekmény komplex jelenség lévén, nem szabad szem elől téveszteniünk a különböző tényezőket s azok egymásrahatását, nehogy egyoldalúságba essünk. így különösen a büntettes egyéniségét kell tüzetesen megfigyelni, mely még az átlagosnál is nagyobb, speciális fontosságot nyer a büntetendő cselekmény keletkezésének e különös, új forrását vizsgálva.

A büntetendő cselekmény külső és belső tényezők eredménye. A belső tényezők között szerepel az utánzás, a suggestio, melynek közvetlen hatása s annak megfontolása toronyiránt viszi előre fejtegetéseinket. Az utánzás az, amin a mozi büntetőjogi szempontból figyelembe jövő hatása alapszik. Itt és így érintkezik a büntetőjog birodalma s a mozi-kérdés.

Vigyáznunk kell azonban, hogy e tényező fontosságát túl ne becsüljük, hisz az egyes, konkrét büntetendő cselekmény keletkezésénél számtalan impulzus játszhatók közre s lehetséges, hogy ezek között a mi szempontunk elenyészően csekély szerepet játszott, lehet, hogy a mozarab által keletkezett képzet még az öntudat küszöbéig sem emelkedett, de lehetséges, hogy döntő fontosságú volt a cselekmény létrejöttében. Még csak az sem abszolút biztos s elfogadható, hogy maga a büntettes gyermek vagy fiatalokú mire vezet vissza tettét; lehet, hogy tudtán kívül a mozi által keltett képzet dominálta gondolat-képződését s fordítva.

⁴ Balogh Jenő: Fiatalkorúak és a büntetőjog c. munkája. 93 old.

A bűnösség vagy inkább az akaratból származik, vagy inkább a tényezők hatásának tudható be; az utóbbi kategóriába tartozókat nevezzük kényszerült büntetetteknek. Az utánzás természetéből folyik, hogy az — a mozival kapcsolatban — főképen az erkölcsileg züllött s elhanyagolt nevelésű fiatalkorúaknál játszhatik nevezetes szerepet, azért is, mert fiatalságuknál fogva könnyen szuggerálhatók, ε azért is, mert amúgy is gyenge akaratuk szunnyad s nem képes a bűnre indító tényezőket leküzdeni. E gondolatra különben dolgozatunk következő részeiben is sokszor történik utalás s erősen kidomborodik, hisz a mozi főképen az elhanyagolt nevelésű, züllött városi proletár-gyermekekre s nem a kitűnő, szigorú otthoni nevelésben részesült ifjúra veszedelmes.

Fejtegetésünk — az eddigiekből láthatóan — kriminológiai, helyesebben kriminál-pszichológiai természetű. A kriminológia — mint a szociológia gyermeke — morális tudomány s ép ezért abszolút, a fizikai világrendet jellemző matematikai biztonsággal nem mutatható ki minden egyes tételünk vagy azok összefüggésének helyessége, de azért eredményeink, a dolog természeténél fogva a dedukció segítségével levezetve s induktív bizonyítékokkal támogatva tudományos értékűek.

Tarde fejtette ki az utánzás lényegét s hatásait, amelynek hatalmát s titokzatos törvényeit ma már nem lehet kétségbe vonni. Az utánzás ép a gyermekek s a fiatalkorúak ellenállási képesség nélküli, gyenge akaratát hódítja meg a leghamarabb s a legkönnyebben. A francia szociológusok meg épen azt tanítják, hogy a gyermek nem születik sem jónak, sem rossznak, hanem könnyű szuggerálhatóságánál fogva környezetéhez idomul. A gyermek tapasztalatai szűk körénél fogva szinte mindent elhisz s valónak vesz, ennélfogva könnyen szuggerálható, mely tulajdonsága azonban a korrallal csökken.” A szenny film hatása elsősorban itt és így érvényesül, megakadályozza a normális fogalomképződést s ennélfogva megzavarodik az ítélőképessége a fiatalkorúnak s megszületnek azok a fantasztikus gondolatok, melyeknek megvalósulása vagy egy rosszul sikerült kaland, vagy ép a

⁵ Angyal Pál: A büntetőjog tankönyve. 462. old.

⁶ Lásd: Ranschburg Pál: A gyermeki elme c. munkájában bőven kifejtve.

BTK. paragrafusaiba való ütközés. Tluchor, bécsi tanár sikerült kifejezéssel *crimen laesae iuventutis*nak, Erziehungstörünnak nevezi a pornográfia s a szennyfilmek zavaró hatását. Kifejti, hogy ezen, a nevelés célzatával, a jó szuggesztiókkal homlok-egyenest ellenkező látványosságok részint az ízlését rontják el a gyermeknek, részint meg egyenesen bűnre csábítják. Megállapítja, hogy a szenzáció iránt vágyódó ifjúság érzéketlen lesz a művészet s az irodalom örökbecsű alkotásai iránt s így egy kulturnépnek a demoralizáció leküzdésére rendelkezésre álló legbecesebb eszközei hatástalanokká válnak.

Az esztétikai érzék elromlásánál nem kevésbé fontos a fantázia s az ítélőképesség megzavarodása, ugyanis a *delictumot* tartalmazó cselekmények, mint pl. a lopás, rablás, az ifjúság lelki-életében csakhamar domináló, vezérszerepet képesek kivívni azáltal, hogy az emlékezet által elraktározva — ép az ifjúságnak a fantasztikus, a rendkívüli iránt való különös előszereteténel fogva — képesek állandóan foglalkoztatni a fantáziát. E *delictum* képze a többi, a jó iránti szuggesztió, a valláserkölsi nevelés, tanítás stb. által nyert képzetek fölött így azután könnyen diadalmaskodhatik s alkalomadtán, a képzettársulást révén, elsőnek jutva be az öntudat küszöbén, az elhatározás forrásává, akarrattá válik, E folyamat elsősorban az erkölcsi érzék, az erkölcsös akarat megzavarodását s gyengülését erdményezi, amely után már csak egy lépés, hogy az ifju, — ki a jogról egyébként is ritkán bír tiszta képzzettel, hanem az erkölcs világító fáklyájára bizza magát — ellentétbe jusson a BTK.-vel.

Hogy e lélektani folyamat csakugyan így megy végbe, azt csak megerősíti, ha végig gondoljuk a gyermek szellemei életének kifejlődését attól a pillanattól fogva, amint az értelmi élet elemei létrejönnek. A gyermekre ható érzéki ingerek következtében érzetek, majd később képzetek támadnak az agyfelület kiterjedésével, illetőleg az agytekervények létrejötte és szaporodásával s előáll a testi egység tudata nyomán a képzetek egyesülése az „én” fogalmában. A képzetek körének tágulásával, a fogalmak, ítéletek s következtetések, azaz a tapasztalatok szaporodásával beszélhetünk csak öntudatos akaratról, amidőn t. i. a cselekvési ingert nem egyetlen képzet váltja ki, hanem az ellentétes s akadályozó képzetek jelenléte által a képzettársítás révén a képzetekben rejlő indokok mennyisége és világossága s a rokon kép-

zetek közti asszociációs pálya kiépítettsége dönt az akarás tekintetében.

A rendkívülinek s így a fantasztikus moziképnek is megvan az a sajátága, hogy az általa keltett képzet az agyműködés titokzatos s még eléggé ki nem derített törvényeinél fogva állandóan világos maradván, a rokonképzeteknek tekintélyes mennyiségét, képletesen szólva, gyűjtve maga mellé, alkalomadtán kiváltja a megfelelő ingert, azaz: akarást hoz létre. Mindenesetre érdekes probléma volna e kérdést a modern pszichoanalízis szempontjából az asszociációnak különböző fajtái, a szimultán és szukcesszív, illetőleg a hasonlóság s a kontraszt törvények figyelembevételével tovább fejtegetni, ami azonban szoros értelemben vett feladatunk kereteit túlhaladná.

Mindebből világos, hogy a szennyfilm főképen a bűnözés előfeltételeit teremti meg, mintegy előkészíti a talajt a bűn számára, amennyiben a rossz iránti szuggesztiókkal telíti a gyermek, az ifjú romlatlan lelkevilágát. Igaz, hogy a jó nevelés a jó iránti szuggesztiókkal igyekszik hatni a fejlődő lélekre, csak hogy ép az a baj, hogy a rendkívüli s így a bűn is sokkal intenzívebben hat rá, mint a megszokott, a mindennap hallott és látott józan tanítás. A gyermek képzetársítása, gondolkodásmódja csak lassan idomul hozzá a felnőtteknek a logika, a célszerűség s a kritika állandó használata által megszilárdult s kiépített asszociációihoz; ez az oka annak a gyakori tünetnek, hogy a gyermeknek sehogyszem tetszik a való, a rideg élet, s hacsak teheti, visszaszökik meséskönyvei közé, s amint kinő ezek köréből, már ott leselkedik a mozi, a szennyfilm, hogy ismét ugyanazon dilemma elé állítsa látogatóját, — avval a különbséggel, hogy a mozikép a valóság elemeivel dolgozva, azoknak csak összetételét változtatva meg önkényesen, — ép ezért sokkal nehezebben is határolható el a való élettől. A mozikép fotográfia, igaz, hogy gyakran torzított, de mégis csak fotográfia, s ennek láttára a mozi látogató ifjúságban végre is fel kell ébredni annak a kérdésnek, hogy vajjon melyik világ az igazi s melyik a csalóka, az-e, amire eddig oktatták, vagy amit ott a moziban tanul megismerni, s dilemmánál fontos, hogy a jó iránti suggestiók legyőzzék a kísértést, hogy a gyermek megmaradjon a helyes úton — máskülönben megindul az a folyamat, melyet előbb vázoltunk s melynek végső eredménye: a delictum.

Végeredményben tehát az ítélőképesség megzavarodására vezetjük vissza a szennyfilm által gyakorolt káros hatást. Ez tagadhatatlan, viszont azonban el kell ismernünk, hogy ez a tünet nemcsak a mozi-hatás által állhat elő, sőt, hogy ez számos más tényezőre is visszavezethető, amilyen pl. a rossz példaadás vagy a teljesen elhanyagolt nevelés. Mindez azonban nem rontja le előbbi fejtegetéseink valóságát.

Az emberi lélek működését három irányban szokás megfigyelni, úgymint az értelem, az érzelem s az akarat szempontjából, noha ezek természetszerűleg szoros egységet alkotnak, azaz bármelyiknek pozitív vagy negatív változása a másik kettőre is kihatással van. Eddigél az értelmi világra gyakorolt káros hatást fejtegettük, noha ennél nem kevésbé fontos az érzelmi világ eldurvulása sem, hisz — amint megállapítottuk — a mozi főképen, mint a bűnözés előfeltételeit megteremtő tényező jön figyelembe, bár sokszor a konkrét bűncselekmény s a szennyfilm közötti causalitás is kimutatható.

A fiúkra vonatkozólag az elmekórtan művelője épugy, mint a fiatalokúak bíróságai tapasztalják, hogy a serdülő korban ép az erős érzéki ingerek hatása alatt követnek sokan el bűncselekményeket, hogy a házasságon kívüli viszonyok kiadásait fedezhessék, vagy hogy a büntettes szeretőjének kívánságait kielégíttesse s őt pénzzel ellassa.⁷ A sexuális film által felcsigázott érzéki inger azonban a leányokra nézve rejt nagy veszedelmet magában, amennyiben ugyancsak elősegíti a lelkiismeretlen csábítók munkáját, s így a prostitúalást. Sok konkrét esetet lehetne felsorolni arra nézve, hogy a csábító áldozatát a mozi közelében vagy ép előadás alatt szemelte ki, bár az az ellenérv sem hagyható figyelmen kívül, hogy a mozin kívül nagyon sok más tényező is megátadhatja a leány szeméremérzetét, mint pl. a pornográfia s általában a városi élet által nyújtott ezer és ezer más körülmény, alkalom,

A nemi ingerek felkeltésén kívül, — mely társadalmi szempontból a legfontosabb — az érzelmi világ egyéb, kisebb jelentőségű eltévelyedése, tisztaságának megzavarodása sem hagyható figyelmen kívül, mint pl. a részvét, a lelki finomság és előkelőség,

⁷ Balogh idézett műve.

a szép, jó s igaz fogalma iránti érzéketlenség, azaz: az eldurvulás. Ez pedig nagyon könnyen előállhat olyanoknál, kik — különösen a való életben — naponta tapasztalnak súlyosabb vagy kevésbé elítélendő durvaságokat. Akiiket pedig a családi nevelés nagy gonddal megőrizz az élet eme visszáságaitól, azok a moziban láthatják azt, amitől a féltő szülői szeretet mindenáron megakarta óvni őket.

Az érzelmi élet megromlása s az értelmi tevékenység éleségének csökkenése, azaz az értelmi és erkölcsi harmonikus fejlődés meggátolása megfosztja az egyént attól az ellenálló erőttől, mely a külső behatások s a belső hajlamok leküzdésére egyedül képes. A Büntető Novellának kifejezése szerinti „értelmi s erkölcsi fejlettség” az a végsősorban megvédendő érték, melyet minden rossz szuggesztió általában, s így a szennyfilm is veszélyeztet.

Mindezekből világos, hogy a szennyfilm káros hatással járhat az ifjúságra. Hogy tényleg avval járjon, szükséges, hogy az ifjúság gyakran el is járjon a moziba. Bárki által bármikor konstatalható tény az, hogy a mozik közönsége — különösen a délutáni előadásokon — túlnyomólag gyermek és fiatalkorú. Így pl. Mannheim városban a gyermekek 79% a mozilátogató; a fiúk között 22%, a leányok közül 5% pedig hetenkint jár moziba.⁸ Főleg a nagyvárosi proletár-gyermek az, kinek kevés alkalom áll rendelkezésre, hogy a benne rejlő szenzáció iránti vágyat kielégítse, ki állandó mozilátogatóvá válik. Hányszor hallunk lelkes magasztalásokat s hosszadalmas megbeszéléseket, amint a fiatalok kipirult arccal mesélik egymásnak az átélt gyönyörűségeket. Még csak azt sem lehet azonban állítani, hogy a mozi főleg a proletárok szórakozóhelye, hisz kultúrkörökben is óriási az érdeklődés nem is beszélve a kispolgári, iparos stb. osztályok fiatalságáról. Hasonlóképen gyakran keresik fel a mozikat a nők is, a társadalom legkülönbözőbb rétegeiből.

Ha most már elgondoljuk, hogy a gombamódra szaporodó mozikban a folytatólagos vagy pedig naponként 4—5-szöri előadás alatt hány gyermek, ifjú s felnőtt fordul meg, nyilvánvaló, hogy a káros hatás realizálására ugyancsak bőven kínálkozik

⁸ Körmendy-Ékes Lajos idézett műve.

alkalom úgy a fiatakorúak, mint a felnőttek szempontjából. Mert nemcsak a fiatakorúra lehet veszedelmes a szennyfilm, hanem a felnőttre is, hisz az utánzás vágya a felnőttre is jellemző, viszont a műveletlen, alsó népréteg értelmi s érzelmi életének erkölcsi s szellemi fejlettségének általában — gyermek s a fiatakorúéhoz hasonlatosan — az alacsony nívó, a csiszolatlanság, a szellemi analfabetizmus az ismertetőjele. Röviden és tömören: 18 éves korig abszolút, azontúl relativ veszélyt rejt magában a szennyfilm/’

Az értelmi s érzelmi életre gyakorolt — pszichológiai — hatásnak a fizikumon is megtalálható a kiegészítő tünete. Az idegrendszer — az anyagi s szellemi életnek egyaránt szolgája — megérzi a kül- és belvilág minden súlyosabb rázkódtatását s reagál azokra. Ami tehát a gyermeknek amúgy is túlélénk fantáziáját, sajátos képzettársítását még jobban felcsigázza, az magát az idegrendszert is megtámadhatja, kezdetben csekélyebb fokon ábrándozást, később hallucinációt, idegbántalmat idézve elő. így pl. szem és fültanúja voltam annak, hogy egy a „Trilby” című színdarabba — melyet most filmen is adnak — könnyelműen elvitt gyermek éjszaka valóságos idegrohamokat, sírógörcsöket kapott s egy pillanatra sem lehetett magára hagyni a különben normális szellemi s testi fejlettségű gyermeket. Az idegek feszültségét a szennyfilmekon kívül a gyakori egyéb, különben ártatlan szórakozás is előidézheti, mint pl. a meséskönyvekbe való túlságos elmélyedés, a zene s minden egyéb, túlságba vitt munka vagy szórakozás, a pornográfíáról nem is szólva.

Összefoglalva az eddig mondottakat, megállapíthatjuk tehát, hogy a szennyfilm káros hatást gyakorol az Ítéloképességre, azaz az értelmi, továbbá az érzelmi, kedélyi életre, s amennyiben az ítéloképesség megzavarodása a jogi fogalmak elhomályosulását is eredményezi, az erkölcsi élet megromlása s a bűnözés közötti összefüggés közismert s nyilvánvaló tény; e tételek mintegy biztatnak a következmények levonására, hogy t. i. a szennyfilm a bűnözésnek egyenesen előfeltételeit, azaz diszpozíciót teremt a bűncselekmény elkövetésére. Hogy az érzékek útján nyert benyomások miként alakulnak át az akaratelhatározás

⁹Hellwiff; Schundfilms. 48. old.

motívumaivá, hogy a cselekvés materiális tényezői miként imriä-terializálódnak, erre a kérdésre a lélektan eddig csupán többé-kevésbé képleges választ tud adni,¹⁰ Ez elméleti tétel problémánk gyakorlati oldalát tekintve azt jelenti, hogy concret esetben az okozati összefüggést a kriminális szennyfilm s a bűncselekmény között sokszor lehetetlen vagy legalább is roppant nehéz kimutatni, ámbár az általános causalis nexus fennállása — eltekintve a szakférfiak egybehangzó nyilatkozataitól — csupán az eddigi, dedukción alapuló, kényszerítő pszichológiai megfontolás alapján is világos.

A concret összefüggés kimutatása már csak azért is rendkívüli nehézségbe ütközik, mert a kultúra s a mindennapi élet tok más intézménye, jelenete s egész valója számtalan oly hatást produkál, amelyek a szennyfilm hatásaival legalább is párhuzamba állíthatók, sőt vetekednek is vele a nevelés törekvéseinek s eredményeinek lerontásában. Ennyi, oly sok oldalról s a legkülönbözőbb időben a fiataikorú s a gyermeket érő impresszió s impulzus az asszociáció törvényei szerint hatást gyakorol egymásra s ebből a megfontolásból ered azután az a — többé-kevésbé jogosult — nézet, hogy a mozi sem múlja felül veszélyesség szempontjából sok más intézményünket, nem is szólva arról, hogy a felnöttek életüket végeredményben is saját céljaik s nem a gyermekek s a fiataikorúakra való tekintettel rendezik be. így pl, elsősorban a pornográfia, még pedig nem a luxus-kiadmányok, hanem az olcsó, úgynevezett ponyvairódalom által terjesztett mételý az, melyet sokan a szennyfilmmel egyenrangú tényezőnek tartanak, továbbá kifogásolják a színházak műsorát is, — sőt a szexuális filmek védelmére felsorakoztatják azokat az érveket is, hogy figyeljük csak meg, hogyan hat fiatal lánykákra és fiúkra az a fei-öltözöttségét mímelő mezítelenség, mely úgy színházakban, valamint orfeumokban a színpadot s a nézőteret egyaránt jellemzi; továbbá a cselekményt illetőleg az erkölcstelen táncok, jelenetek stb. Vagy mérlegeljük a prostitúciót s az alkoholt, mint az ifjúság megrontóját. Vagy olvassuk el azokat a hasábos tudósításokat, melyeket egy-egy híresebb gonosztevőröl írnak a lapok s rögtön belátjuk, hogy a sajtó, egyik leghatalmasabb kultúrtényezőnk, szintén melegágya a kriminalitásnak. S hozzá itt ugyanaz

¹⁰Dr. Vámbéry Rusztem: Kriminológia c. előadások. 6. old.

az utánzási törvény működik, mely a szennyfilmek káros hatását eredményezi. Tény az, hogy egy szenzációsabb büntett hasonlók elkövetésére szuggerál, — gondoljunk csak a köpeniki kapitány sok utánzójára. Figyelembe véve még azt, hogy a hírlapot pár fillérért mindenki megszerezheti, az utánzás törvényeinek hatása mérhetetlen.”

Mínderre csak azt feleljük, hogy e sok körülmény még nem ck arra, hogy ott, ahol kényszerítő társadalmi tünetekkel nem kell számolnunk, — ne küzdjünk a kriminalitás ellen úgy és ott, ahol csak lehet s ahogy csak képesek vagyunk. Továbbá a színházak, mulatók publikuma a magasabb helyérek miatt — felnőttekből áll, tehát az ellenvetés már erejét veszti, azután a színházak s az előadások száma elenyésző csekély a mozikéhez képest. A színdarab maga pedig szavak által hat, lélekrajzot nyújt, s a benne előforduló bűncselekmény rendszerint epizód-jellegű, míg a szennyfilmeknél ez a lényeg, a cselekmény mozgó ereje s központja.

Említésre méltó az az ellenvetés is, hogy a filmen a büntetés rendszerint utoléri a bűnöst. Meggyőzően és szellemesen mutatja ki Hellwig Schundfilms c. művében, hogy igaz, hogy ha a büntetés végül is bekövetkezik, hát ez még mindig jobb, mintha végül is a bűn diadalmaskodnék; de figyeljük csak meg az éretlen suhancokat, kik nem a pszichológus vagy paedagógus szemével, hanem szívvel-lélekkel nézik a darabot s kik a darab főhősét ugyancsak sajnálják, ha az üldözők elfogják s a bírák ítélik. A bűnös megbüntetése tehát csak fokozza azt a káros hatást, melyet a film előbbi része okozott. Végül pedig a büntetés rendszerint a darab végén következik be s pár pillanatig tart, ami lényegesen gyengébb hatást gyakorol az előző kiszínezett s precízen lebonyolódott eseményeknél; továbbá minden bűnös abban bizakodik, hogy neki sikerülni fog elkerülni a törvény sújtó kezét,

A szennyfilmek elleni küzdelem — a társadalom agitációjára — elsősorban Németországban indult meg, innen továbbterjedt a többi kultúrállamokban s ennek eredménye, hogy a hatóság, az állam maga vette kezébe a dolgot, noha különböző kultúregyesületeknek is tag terük maradt a munkára. Az eredmény már is mutatkozik, vannak rendszeres ifjúsági előadásaink,

¹¹ Angyal említett értekezése 16. old.

a szennyfilmek áradata, — különösen a szexuálisaké — mindinkább csökken s végül az, hogy a kérdés közfigyelem tárgyává lett.

Steinhardt Mihály kollegánk

főképen azt fejtegeti, hogy miként lehetne a társadalmat a mozi karos hatásaiból eredő veszedelemtől megóvni.

A nevelés körében a kellő belátással nem bíró szülők felvilágosításától is várhatnánk némi eredményt; de sem ezzel, sem pedig az iskolákban gyakorolt és már nálunk is megpróbált felügyelettel nem segíthetünk a bajon.

Elvileg helyes útnak látja a fiatalok mozilátogatásának a korlátozását (ifjúsági előadások), illetőleg az egyes daraboktól való eltiltását, azonban tekintettel az intézkedéssel kapcsolatos *gazdasági érdekekre* s annak *nehéz gyakorlati keresztüvitelére*, — nem tartja célszerűnek.

Ezzel szemben részletesebben foglalkozik a *filmcenzúrával*, amelyet — legalább is alapelveiben — tételesen kellene szabályozni. Mint példát felhossa a braunschweigi 1912-iki okt. 15-iki törvényt, amely erre vonatkozólag így szól: „... ha a képek alkalmasak arra, hogy erkölcsi vagy vallási vonatkozásban megbotránkozást keltsenek, vagy akár a szeméremérzetet mélyen sértik, akár büntetendő cselekmény előidézésére ösztönöznek stb., azokat előadni nem szabad.” Egy drezdai rendőrségi intézkedés megtiltja — bármilyen vonatkozásban — a kivégzést, gyilkosságot, betörést, állatkínzást stb. tartalmazó jelenetek előadását.

Akármennyire is részleteznénk a cenzúra mértékét, azt pontosan körülírni még sem lehet, hanem annak a meghatározását már a cenzorok felfogására kell bízunk. Mert hiszen előadhatók — bár magukban véve a legrettenetesebb bűncselekmények is, — ha a darab, amelynek részletét képezik, végeredményében morális tendenciájú, s így a bűncselekmény előreláthatólag a nézőkre elrettentőleg fog hatni.

Ennek megítélésében a főfeladat tehát a cenzorokra hárul. Az erről való felfogás ebben és más vonatkozásban is egyénenként, illetőleg közegenként változhatik és így a filmcenzúra centralizációja mellett foglal állást.

A cenzúrárt természetesen csak szakemberekből álló bizottság gyakorolhatná; mert a kellő képzettség első feltétele a cen-

zúra helyes gyakorlásának és már magában véve is biztosítékot nyújt az esetleges túlkapasok ellen.

A filmeknek előadás előtti kötelező bemutatását a legcélszerűbb volna a filmgyárosokra elrendelni; azonban — mivel nálunk nagyrészt külföldi filmek kerülnek bemutatásra — nem lehetséges, A filmbehozatal tilalma több irányú visszahatást vonna maga után; az pedig utópiának volna minősíthető, hogy a filmcenzurát egyező elvek alapján nemzetközileg szabályozzák. Ez a messzemenő következtetés vezetne a leghelyesebb megoldáshoz,

A cenzúrának két irányban is kellene működnie. Bírálni kell a darabot, mint egészet, tekintettel a nézőkre gyakorlandó hatásában és egy lépéssel tovább kell mennie — a részletekre is ki kell terjednie, amennyiben azok előadása — bár a darab mint organikus egész az etikai követelményeknek megfelelne — még sem volna kívánatos. így pl, amidőn egy betörés alkalmával a kasszafurást oly hüen és aprólékosan reprodukálnák, hogy azt a csekélyebb ellenálló képességgel rendelkező nézők — a látottak alapján — netalán maguk is megpróbálnák. Ilyenkor a tiltó rendelkezés természetesen csak az illetékes részletre vonatkoznék,

Ez a cenzúra — bármilyen végrehajtásban — tágabb mértékű volna, mint az, amely csak a fiatalkorúak bemutatására szánt darabokat bírálná; a tekintetben azonban feltétlenül biztosítaná a társadalmat, hogy a fiatalkorúak — a reájuk nézve közvetlenül veszedelmes — úgynevezett szennyfilmek és általában a bűncselekmények elkövetésére motívumot szolgáltató drámák hatásától — ezek nem létében — megóvatnának. És ha a mozi más tekintetben nem kívánatos hatást gyakorolna a fiatalkorúakra: ez nem volna veszedelmesebb annál, mint amely őket számos más oldalról is érheti.

Ami pedig a cenzúrának a mozikra gyakorolt hatását illeti, úgy ezeknek le kellene mondaniok azon mineműségekről, amely a legalkalmasabb a szenzációhajhászásra; ezzel szemben a mozi mint kultúrtényező teljesíthetné feladatát, mert hiszen — tárgyilagosan ítélve — el kell ismernünk annak a létjogosultságát.

Rózsavölgyi Vilmos kollegánk

a mozira vonatkozó intézkedések hiányosságának okát abban látja, hogy a mozi még egészen új jelenség s így kevés tapasztalat áll rendelkezésünkre e téren.

Ennek illusztrálására felemlíti, hogy 1900-ban, tehát 16 évvel ezelőtt Németország egész területén két állandó mozgófénykép-színház volt. Ennek az aránylag rövid időnek tulajdonítandó az is, hogy még nem ismerték fel ennek a kérdésnek sokoldalú és nagy fontosságát, nemcsak a negatív oldalát illetően, mert a mozi nemcsak árthat, hanem mint kultúrtényező a népnevelés terén igen fontos szolgálatokat tehet még a jövőben.

Tulajdonképeni problémánk azonban a mozinak a fiatal-korúakra gyakorolt hatása, ennek tárgyalása előtt igen nagy súlyt kell fektetnünk arra, hogy megállapítsuk, milyen környezetben van a fiatalkorú, milyen hatásoknak van kitéve, milyen egész lelki alkata, mert ez a mi speciális kérdésünk megítélésére döntő befolyással van. Természetes, hogy egészen másképen hat a mozi olyan gyermekekre, ki állandóan falun él, gondolkodása természetes, egyszerű, fantáziájának tág tere nyílik mindennapi életének keretén belül — s másképen azon gyermekekre, kik — proletár szülők gyermekei lévén — városban nevelkednek, kevesebb felügyelet mellett, korán megszokják az életnek szomorú, sokszor pizskos oldalait látni és fantáziájuk minden táplálékát rendszeren a ponyvaregényekből merítik. Szinte természetes, hogy a mozit látogató gyermekeknek legnagyobb része ezeknek a csoportjából adódik. A vidéken lakóknak, értve itten a nagyközségeket és falvakat, aránytalanul kevés alkalmuk van moziba járni és egész életmódjuk más, mint a városi gyermeké. Hogy a nagyvárosi gyermek sokkal nagyobb mértékben züllött és ennek következtében a rossz benyomások iránt nagyobb mértékben fogékony, mint a vidéken lakó, az oly tény, mely nem szorul bizonyításra. Tehát ezen, már a környezet által is erősen rossz irányban befolyásolt gyermekeknél a mozi esetleg végzetes hatással lehet, de mindenesetre igen súlyos beszámítás alá esik. Ez különben az ide vonatkozó irodalomban sincs eléggé kidomborítva, pedig ez teszi a mozi-kérdést a fiatalkorúak szempontjából igen fontossá.

Tehát áttérve a mozi ártalmainak, majd az ellenük teendő hatásági intézkedések ismertetésére, mindig szem előtt tartandó, hogy mily fajta gyermekek azok, akiket a mozitól meg akarunk védeni. Fenti állításainak bizonyítására két igen tanulságos számot iktat be. Egy nagyobb német iparvárosban tartott enquête alkalmával a következő eredményre jutottak: Azon fiúk közül, kik leggyakrabban, hetenként járnak moziba, 22 proletár szü-

lők gyermekei, 14% pedig napszámosoknak fiai vagy egyáltalán nincsen apjuk. Azért említendőek csak a fiúk, mert a leányok elenyészően kis számban vannak, 5 % a szegény néposztályból, mivel a szegényebb sorsú családoknál a leánygyermekeknek rendszeren a háztartásban kell bizonyos munkát végezniök és így nem jutnak moziba.

Ha fiatalokorúak védelméről beszélünk, nem szabad szem elől tévesztni, hogy a fiatalokorú, a védelemnek alanya, fejlődő valami. Voltképen tehát minden a fiatalokorúak érdekében fenálló törvénynek és szabálynak alanya valamilyen fejlődés és a cél. ezen fejlődést lehetőleg kedvező irányba terelni, Hogy a fiatalokorúak védelme centrális problémája a társadalomtudományoknak, az természetes. Ők lévén a következő generatio, ők lévén azok, akik hivatva lesznek a mi munkánk felett ítélni, azaz helyesebben azt folytatni, igen nagy fontossága van annak, hogy az ő lelki és testi fejlődésük a társadalmi felfogásnak megfelelő irányban történjék.

Három tényező az, amely a fiatalokorúak nevelésére, életére befolyást gyakorolhat: a család, a társadalom s az állam. Ezen három tényezőnek a működési köre távolról sincsen elhatárolva. Természetesen a legszélesebb köre van a családi nevelésnek, azonban ha az állam látja, hogy a család nem képes a gyermeket a társadalmi felfogásnak megfelelően nevelni, akkor a végső esetben elveheti tőle. Ez mutatja, hogy a határvonalak a család s az állam között nem egészen szilárdak. Az állami s a családi nevelés közt egészen külön tere van a társadalmi védelemnek. Amint az állam feladata benyúlik a családba, fenti példa szerint, úgy a társadalom is együtt járhat el az állammal, így pl. a fiatalokorúak fölötti bíraskodásnál, ahol a nyomozás munkájában magánosok is segédkezhetnek,

A gyermekvédelem terén tehát három tényezőnek van szerepe: a családnak, a társadalomnak s az államnak.

Hogy a mi concret esetünkben a család nem védheti meg a fiatalokorúakat a mozik káros hatásától, az természetes, mert nem azok az egyének szorulnak leginkább védelemre, kik megfelelő családi nevelésben részesülnek, hanem azok, akiknél — különböző okból — hiányzik a kellő felügyelet s így a legkülönbözőbb káros hatásoknak vannak kitéve,

A társadalom munkája igen hasznos lehet positiv irányban,

azonban a repressív, megtorló intézkedéseket, fenálló bajok orvoslását nem várhatjuk tőle. E téren tehát minden feladat az államra vár. A mozik megrendszabályozására leendő különböző hatósági intézkedések tekintetében egyetért az előbb ismertetett indítványokkal,

* * *

A hatósági intézkedések szükségessége a mozikkal kapcsolatban — eltekintve a biztonsági intézkedésektől — más esetekben is felmerült. A filmgyárak s a mozitulajdonosok, az írók — — költők — érdekei sokszor összeütközésbe kerülnek egymással s az előbbieket együttvéve a közérkölcös követelményeivel. Így állott elő sok, részint köz- és közigazgatási jogi, részint magánjogi vonatkozású probléma, melynek a rendes, bírói úton való elintézése által a jogéletnek egy, — mozgófényképszínház-jognak nevezhető (Kinematographen-Recht) — új vidéke tekinthető kialakultnak.¹² — Közjogi szempontból pl. az előzetes filmcenzura létjogosultsága támadható, mint a sajtószabadsággal ellenkező, annak megszorítását eredményező intézmény. Erre csak azt feleljük, hogy ép a háború igazolja a legfényesebben ama tétel helyességét, hogy a szabadság-jogok kiterjesztésének vagy megszorításának kérdése tisztán célszerűségi alapon oldható meg; ha célszerűtlennek mutatkoznak egyes szabadság-jogok — bármilyen okból — nem szabad visszariadnunk — épen a köz érdekében — azok megszorításától. Lényegileg azonban e probléma nem is annyira a sajtószabadság, mint inkább a színház s egyéb előadásokra vonatkozó rendszabályok körébe tartozik.

Büntetőjogi szempontból — a BTK. értelmében — azaz a jelen állapot szerint — a detektívdrámákról nem is szólva — még a súlyos fajtalanságot tartalmazó filmek előadása sem jöhet figyelembe, mivel a BTK. 248. §. értelmében (aki fajtalanságot tartalmazó iratot, nyomtatványt vagy képes ábrázolatot nyilvános helyen kiállít, árul, vagy terjeszt stb.) — ami hiánya is a törvénynek — a fajtalanságnak közmutatványban (színház, orfeum, mozi stb.) való megjelenítése nem büntethető.¹³

¹² Dr. Georg Cohn: Kinematographen-Recht 7—8 old.

¹³ Angyal Pál: A büntetőjog tankönyve II. kötet 243. lap.

Az előbb említett mozgófényképszínházjog kialakulásának egyik bő forrása az a sok mozisabályrendelet s kormányrendelet, mely úgy külföldön, mint nálunk életbelépett. így pl. figyelemre méltó az 1912. szept.-ben kibocsátott s 1913. jan. 1.-én életbe léptetett osztrák kormányrendelet, melynek második része kimerítően foglalkozik a cenzúra kérdésével.¹⁴ Ennek értelmében bármilyen filmet csak akkor lehet nyilvános előadáson bemutatni, ha azt előzőleg egy négytagú hatósági bíráló bizottság előtt bemutatták s az megadta az engedélyt. E bizottság tagjai: az országos közoktatási tanács egy tagja, továbbá egy bagi hivatalnok s végül a tartományfőnök küld ki két tagot a helyi népnevelő vagy ifjúság-gondozó társadalmi egyesületből. — Az engedélyt az esetben szabad és kell megtagadni, ha a film témája büntetendő cselekményre van alapítva, vagy a társadalmi rendet s a nyilvános békéi veszélyezteti vagy a jó erkölcsökbe ütközik. Mivel azonban a 16 évnél fiatalabbakra külön szabályok állanak fenn, ki kell határozottan mondani, hogy a kérdéses film nem veszélyezteti-e a fiatalok s gyermekek gondolkodását intellektuális s morális szempontból.

Említésre méltó Pozsony város szabályrendeletének tervezete, melynek 5. §-a így szól: oly képet, mely a vallást, a jó erkölcsöt, a királyt, a király tényeit, a királyság intézményét, a királyi ház tagjait, az állami intézményeket, a hazafias érzést, a közrendet, a jó ízlést, egyes családokat vagy személyeket sért, bemutatni nem szabad; továbbá a 6. §. szerint 16 éven aluli korban levő gyermeket az előadásra csak felnőtt hozzátartozója kíséretében szabad bebocsátani. Ezen szabályrendelet bármely rendelkezésének megsértése kihágást képez s ismétlés esetén a játsszói engedély elvonásával is büntethető,

Moizer Imre, kir. bünt. tönv. bíró úr, az alábbiakban saját — e téren szerzett tapasztalatait — volt szíves rendelkezésünkre bocsá j tani:

Fiatalkorú bírói működésemmek már az első hónapjaiban arra a meggyőződésre jutottam, hogy az a vállalkozás, melyet általában mozi-nak nevezünk, károsan befolyásolja a gyermek- és fiatalkorúak értelmi és erkölcsi fejlődését és hogy a technika ama vívmánya, melynek a kultúra és az ismeretek terjesztése volna a

¹⁴ Lásd: Városi Szemle. 1913. VI. 160. old.

magasztos feladata, a gyermek és fiatalkorúak kriminalitására van növelő hatással,

Mikor ugyanis az elem kerülő gyermek és fiatalkorú büntetésnél a bűncselekmény elkövetésének az indító okát kutattam, azt tapasztaltam, hogy az indító ok sok esetben a mozira vezet vissza és pedig részint akként, hogy 1. elkövették a bűncselekményt azért, hogy a moziba belépéshez szükséges pénzt megszerzzék; 2. a bűncselekményt a moziban látottak hatása alatt követték el.

Ez a meggyőződés és a szerzett tapasztalatok késztettek arra, hogy a fiatalkorúak székesfehérvári felügyelő hatósága útján mozgalmat indítsak a gyermek és fiatalkorúak mozi-látogatásának korlátozása és szabályozása iránt.

E mozgalomnak meg is volt a hatása annyiban, amennyiben a felügyelő hatóság átíratára Fejérvármegye törvényhatósága 1914. május hó 4-én tartott közgyűlésén 3957/1914. sz. alatt tárgyalta és jóváhagyta ezt a szabályrendelet-tervezetet, melynek lényeges tartalma a következő:

1 §. 15-ik életévüket be nem töltöttek szülők, hozzátartozók, vagy tanárok, tanítók nélkül mozit nem látogathatnak, kíséret mellett is csupán kifejezetten gyermekek részére tartott előadásokon lehetnek jelen.

2. §. A mozitulajdonos köteles a 15 éven aluliakat a helyiségből kiutasítani, esetleg eltávolítani.

3. §. E rendelet ellen vétő mozitulajdonos kihágást követ el és pénzbüntetéssel, visszaesés esetében pedig elzárással is büntethető.

Tudomásom szerint ez a szabályrendelet az utóbbi időkig belügyminiszteri jóváhagyást nem nyert.

Időközben a bpesti kir. tvszék, mint fiatalkorúak bíróságához kerülvén, az itt szerzett tapasztalatok meggyőződésemben még jobban megerősítettek.

Pártfogó tisztviselők, szülők, sőt maguk a fiatalkorúak is számtalan esetben úgy nyilatkoznak, hogy a fiatalkorút a mozi szertelen látogatása vitte a züllés útjára.

Akad fiatalkorú, aki valósággal rabja, „bolondja” a mozinak és képes bármit elkövetni, hogy a mozit látogathassa.

Az előadó urak kifejtették azt, hogy főleg milyen irányú

képek vannak kártékony hatással a fiatalokéra, nem akarok tehát ismétlésekbe bocsájtkozni, mert az előadottak fedik a véleményemet. Csupán a baj orvoslására javasolt módokatokra van néhány észrevételem.

Ami a mozicenzúrát illeti, ez kétségtelenül javítana ugyan a helyzeten, azonban míg egyrészt a cenzúrát nem lehetne oly mértékben alkalmazni, amilyen mértékben azt a fiatalok érdeke kívánatosná tenné, másrészt nem volna preventív hatással azokra a bűncselekményekre, melyeket azért követnek el a fiatalok, hogy a mozilátogatáshoz szükséges pénzt megszerezzék.

Nagyon helyes az az eszme is, mely a fiatalok és gyermekek részére tartandó tudományos és oktató jellegű előadások tartásával akarja a fiatalokat elvonni a nem nekik való előadások látogatásától. Ezzel azonban csak nagyon kevés eredményt érünk el, mert azokat az előadásokat csak nagyon kevés fiatal látogatná.

Én a baj orvoslásának egyetlen és radikális megoldását csak oly módon vélem elérhetőnek, ha a gyermek és fiatalok mozilátogatása az ismertetett szabályrendeletnek megfelelően az egész országban egyöntetűen, akár törvénnyel, akár rendelettel szabályoztatik. Megtoldanám még a fenti szabályrendeletet azzal, hogy harmadszori visszaesés a mozijog elvonását eredményezi,

Ennél az egyöntetű szabályozásnál teljesen figyelmen kívül kell helyezni a mozitulajdonosok magánérdekét, mert elenyésző ez az egyeseket érő károsodás amellelt, melyet a tisztán üzleti szellemben vezetett vállalkozásuk a fiatalságra gyakorolt károsodás folytán az egész országnak okoz. Meg azután nem is kell féltetni a vállalkozókat, mert ha majd lesz ilyen rendelkezés, az üzleti szellem fogja készíteni őket arra, hogy a gyermekek és fiatalok által is látogatható előadásokat rendezzenek.

Volt az ismertetett szabályrendelet ellen olyan észrevétel, hogy akkor születési anyakönyvi kivonat kellene a mozi látogatáshoz. Hát erre ugyan éppen nem volna szükség, mert bár két kétségtelenül akadna fiatal, aki 16 évesnek mondaná magát azért, hogy a moziba bemehessen, azonban célt érünk már akkor is, ha mindjárt csak 50%-ot riasztanánk is el a mozilátogatástól. Meg azután nem is volna olyan nagyon nehezen keresztül vihető, hogy a 15 éven felülieket valamiféle igazolvánnyal látnánk el,

mely különösen a mai viszonyok között személyazonosságuk igazolására is szolgálhatna.

Az előbb említett szabályrendelet mellett Székesfehérvár sz. kir, város törvényhatósága is hozott egy szabályrendeletet, mely annyiban tér el Fejérvármegye szabályrendeletétől, hogy szülők, vagy hozzátartozók kíséretében bármily tárgyú előadás látogatását megengedi.

Ez a szabályrendet azonban nem felel meg teljesen a cél-nak, mert bár alkalmas annak a megakadályozására, hogy a fia-talkorúak lopott pénzen, tanulásra, vagy munkára szánt időben menjenek moziba, azonban nem akadályozza meg azt, hogy a fia-talkorúak a nem nekik való előadásokat látogassák, mert a leg-több szülő maga sem képes megbírálni azt, hogy melyik kép lesz káros hatással gyermekére.

* * *

Minthogy napjainkban a mozi a legnépszerűbb, legolcsóbb s a legerjedtebb szórakozások egyike, kézenfekvő az a gondolat, hogy a látogatás korlátozásáért, illetőleg elvonásáért a gyerme-keket s a fiatakorúakat kárpótolni kell. E megfontolás már a socialpolitika területére viszi át fejtegetésünk fonalát, t, i. első-sorban is új játszóterek felállításába gondolunk, még pedig oly számban és terjedelemben, hegy az összes iskolás gyermekek kedvükre szórakozhassanak. A játék sokféle előnye úgy a testi mint szellemi fejlődés szempontjából — közismert. A sápadt, vézna fővárosi gyermeknek különösen ajánlható ez, mint a racio-nális test-kultusz egyik leghatásosabb eszköze. Másrészt meg a játék alatt szellemileg is pihen a gyermek, ami a tanulás szem-pontjából csak előnyös lehet.

Ez a kitérés azonban ne terelje el figyelmünket a mozitól, illetőleg annak a jövőben megvalósítandó ideális formájától. Az iskolák tornatermei pompás helyiségül szolgálnának rendszere-sített ifjúsági előadásokra, melyek szórakoztató s egyúttal oktató célzatúak volnának. Az úgynevezett „fehér mozikra” gondolunk, melyeknek programjáról az újabban hatalmas léptekkel haladó filmiparunk gondoskodik, ugyanis örömmel tapasztaljuk, hogy a magyar ipar e téren csupa kifogástalan, irodalmi nívón álló ter-méket produkált. Természetesen csakis alacsony belépő-díjakkal

volna a terv megvalósítható s a gyermekekkel a szülők is eljöhethetnének, ami a gyermekek erkölcsi s szellemi fejlődését a szülők s tanárok közvetlen érintkezése révén csak üdvösen befolyásolhatná. A fehér moziknak hatósági vezetés alatt kellene állani, s elsősorban kulturális s nem üzleti célok szolgálatába szegődni. E mozikat még azzal az előnnyel is fel lehetne ruházni a többiekkel szemben, hogy a látogatási tilalmakat (a kor szerint) ezekre nézve módosítanak vagy teljesen hatályon kívül helyeznék.

Míndez jelenleg még csak „kép a jövőből.” A fejlődés azonban kedvező irányú lévén, alaposan és joggal remélhetjük, hogy egy pár évtizeden belül a mozi is felemelkedik kultúr-hivatásának magaslatára s a moziról legfeljebb, mint a kriminalitás elleni küzdelem egyik hathatós segítő eszközéről s nem mint olyanról lehet szó, amely a kriminalitás növekedésével van bármilyen kapcsolatban.